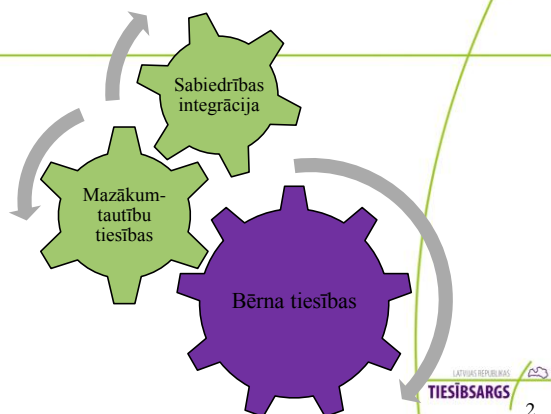

Bilingvālā izglītība Latvijā un sabiedrības integrācija

Latvijas Republikas tiesībsargs
Juris Jansons

28.02.2014.

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Monitorings

Monitoringa mērķis:

- noskaidrot faktisko situāciju izglītības iestādēs
- izstrādāt priekšlikumus izglītības sistēmas uzlabošanai, trūkumu novēršanai.
- Pilsētas: Rīga, Jūrmala, Jelgava, Rēzekne, Daugavpils, Liepāja
- Apmeklētas: 49 mazākumtautību skolas, no tām – 33 Rīgā
- Pētījuma metode:
 - ✓ direktoru intervijas – 49 direktori
 - ✓ stundu novērojums – 215 mācību stundas
 - ✓ skolēnu aptauja – atbildes snieguši 3272 skolēni

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

3

Tematiskie bloki:

1. Normatīvo aktu prasības
2. Izglītības kvalitātes nodrošināšanas problemātika
3. Izglītības kvalitātes kontroles mehānismi
4. Izglītības procesa realizācijā iesaistīto pušu atbildība

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

4

Vispārējā konvencija par nacionālo minoritāšu aizsardzību

14. panta 2. punkts: «Valstu izglītības sistēmu ietvaros Pusei jāņem vērā, ja ir pietiekams pieprasījums, nodrošināt savu iespēju robežās, ka personām, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir pienācīgas iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā tajā teritorijā, kuru vēsturiski vai lielā skaitā apdzīvoto nacionālo minoritāšu personas»

14. panta 3. punkts: «Šī panta 2. punkts tiek īstenots, nekaitējot oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai šajā valodā»

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

5

Eiropas Padome

Tiesības apgūt savas minoritātes valodu ir līdzeklis, ar kura palīdzību personas, kas pieder pie nacionālās minoritātes, var apliecināt un saglabāt savu identitāti

Jābūt «pietiekamam pieprasījumam». Vārdu savienojums «savu iespēju robežās» nozīmē, ka šādas izglītības iegūšana ir atkarīga no attiecīgai Pusei pieejamiem resursiem

Iespējas apgūt minoritātes valodu vai iegūt izglītību šajā valodā neietekmē oficiālās valodas apgušanu vai izglītības iegūšanu šajā valodā

Oficiālās valodas prasme ir sociālās vienotības un integrācijas faktors
Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību teksts un paskaidrojošais ziņojums. Strasbūra, 1995.gada februāris, 23.lpp.
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_atglance/PDF_Text_P-NM_lv.pdf

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

6

Eiropas Padome

Izglītība minoritātes valodā nodrošina vienlīdzīgu izglītības pieejamību un veicina pilnīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrībā

Tomēr, vienlīdz svarīgi ir pienācīgi apgūt oficiālo valodu, jo pretējā gadījumā tas nopietni ierobežo iespējas efektīvi piedalīties sabiedriskajā dzīvē un var kavēt augstākās izglītības iegūšanu

Nevajadzētu pastāvēt savstarpēji izslēdzošai izvēlei starp minoritātes valodas un oficiālās valodas apguvi, un valsts pārvaldes iestādēm vajadzētu veicināt multilingvālas un duālas vidējās izglītības modeļus

Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību konsultatīvās komisijas 3. tematiskais komentārs (pieņemts 2012. gada 24. maijā), 24. lpp.
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_Commentary_Latvia.pdf

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

7

Par oficiālās valodas mācību stundu skaita palielināšanu

Hāgas rekomendācijas par mazākumtautību tiesībām uz izglītību OSCE HCNM 13. punkts:

LV: Vidusskolās mācību priekšmetu, kas tiek pasniegti valodā, skaits ir **būtiski jāpalielina**. Pētījumu rezultāti norāda uz kopsakarību, jo **pieaugums** ir **progresīvāks**, jo labāk bērnam.

ENG: The number of subjects taught in the State language, should **gradually** be **increased**. Research findings suggest that the more **gradual** the **increase**, the better for the child.

FR: Le nombre de matières enseignées dans la langue de l'Etat devrait être **progressivement** augmenté. D'après les recherches, plus l'augmentation est **progressive**, mieux elle convient à l'enfant.

Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvās komisijas komentāri par izglītību:
Bet ir svarīgi, lai netiktu pazemināti vispārējās izglītības standarti. Šāds risks pastāv, ja minoritāšu skolotājus aicina pasniegt oficiālo valodu, nenodrošinot atbilstošu sagatavošanu un atbalstu.

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

8

Izglītības likums

9.pants. Izglītības ieguves valoda

(1) Valsts un pašvaldību izglītības iestādēs izglītību iegūst valsts valodā.

(2) Citā valodā izglītību var iegūt:

2) valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, kurās tiek īstenotas mazākumtautību izglītības programmas [...];

Pārejas noteikumi

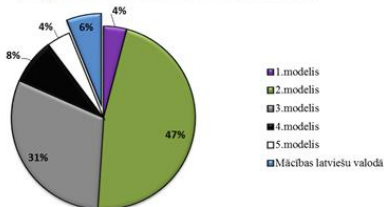
9. Šā likuma 9.panta pirmā daļa un otrās daļas 2.punkts stājas spēkā pakāpeniski:

3) 2004. gada 1.septembrī — valsts un pašvaldību vispārējās vidējās izglītības iestādēs, kurās īsteno mazākumtautību izglītības programmas, sākot ar desmito klasi, mācības notiek valsts valodā atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standartam [...].

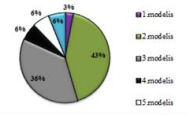
LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

9

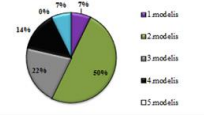
Mācību iestādē mazākumtautību programmas īstenotais mācību modelis

Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā esošās mācību iestādes

Ārpus Rīgas administratīvajās teritorijās esošās mācību iestādes

10

2. Izglītības kvalitātes nodrošināšanas problemātika

EP Konsultatīvā komisija par Latviju

- Esošo pedagogu neatbilstošs kvalifikācijas līmenis (sakarīt ar tiesībsarga konstatēto)
- Izglītības resursu (t.sk. mācību līdzekļu) trūkums
- Eksāmenos nesamērīgs uzsvars uz latviešu valodas zināšanām, nevis analītiskajām spējām → 1) sliktāki mazākumtautību absolventu rezultāti un 2) nepienācīgi sagatavota pāreja uz valsts valodu
- Ir valodu prasmju uzlabošanās, bet bez papildu pasākumiem tā netuvina abu valodu grupu pārstāvjus

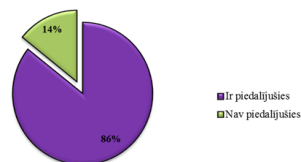
Vispārējās Konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvā Komisija, Otrais viedoklis par Latviju (ACFC/OP/12/2013/001, Eiropas Padome, 2013). http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_FCNMdocs/PDF_2nd_OP_Latvia_13.pdf

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

11

Monitoringa rezultāti (direktoru intervija)

Vai skolotāji ir piedalījušies apmācībās, lai vadītu stundas bilingvāli?

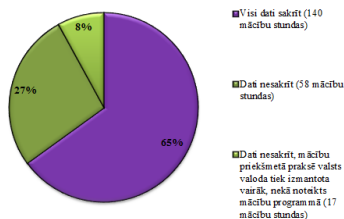

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

12

Monitoringa rezultāti (stundu novērojums)

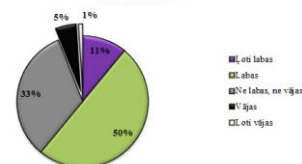
Valodas lietojums praksē

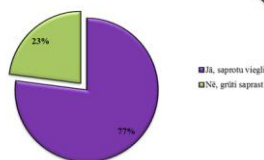
Dati – informācija par mācību stundā lietoto valodu. Skolēnu, skolotāju, direktoru sniegto datu apkopojums.

Monitoringa rezultāti (skolēnu aptauja)

Kā Tu vērtē savas latviešu valodas zināšanas?

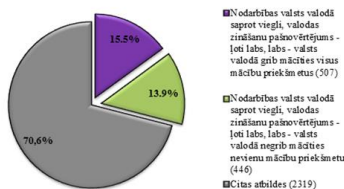

Vai tu nodarbības saproti viegli?

Monitoringa rezultāti (skolēnu aptauja)

Skolēnu attieksme pret mācību priekšmetiem valsts valodā

3. Izglītības kvalitātes kontroles mehānismi

Tiesībsarga biroja monitoringos konstatētais

Atsevišķos gadījumos skolotāji nezina, kurā valodā mācību priekšmets bija jāveda (valsts, mazākumtautību vai bilingvāli)

Kontroli par mācību programmas īstenošanu, tostarp bilingvālās metodikas pielietošanu, veic skolas administrācija, novērojot stundas (stundu hospitācija)

No novērotajām 49 skolām IKVD bijis tikai 3 skolās

Nav vienota, tiesību aktu līmenī noteikta metodoloģija, kā konstatēt, vai bilingvālā mācību stundā valsts un mazākumtautības valodas tiek lietotas atbilstoši proporcijai

4. Izglītības procesa realizācijā iesaistīto pušu atbildība

EP Konsultatīvā komiteja par Latviju

- **Nodrošināt** mazākumtautību skolas ar kvalitatīviem mācību līdzekļiem, kā arī pienācīgi apmācīt pedagogus
- **Turpināt** pasākumus, lai uzlabotu skolēnu latviešu valodas zināšanas, bet, izvēloties elastīgāku pieeju, lai mācītu latviešu valodā un neciestu izglītības kvalitāte
- **Nodrošināt** pieaugušajiem, tostarp vecākiem, vairāk iespēju apgūt latviešu valodu
- **Turpināt** uzlabot izglītības starpkultūru saturu visās skolās

4. Izglītības procesa realizācijā iesaistīto pušu atbildība

Tiesībsarga biroja monitoringos konstatētais

Katrā vecuma grupā (6., 9. un 12.klase) tika novērots dažāds skolēnu valsts valodas zināšanu līmenis

Tika novērota cēloņsakarība starp skolas administrācijas, skolotāju nostāju pret valsts valodas nepieciešamību un bērnu valsts valodas zināšanu līmeni

Secinājumi

- Bērnu vislabāko interešu nodrošināšana. Pamatprincips, kuru ir svarīgi ne tikai deklarēt normatīvajos aktos, bet arī ņemt vērā pie regulējuma izstrādes, piemērot ikdienā, darbā ar bērniem
- Bilingvālās izglītības tiesiskais regulējums ir skaidrs un precīzs, bet tās īstenošanas prakse ir nepilnīga
- Izglītības procesa kvalitātes nodrošināšana ir primārais, kam šobrīd pievēršama uzmanība
- Izglītības, pedagogu darba kvalitāte pārbaudāma neatkarīgi no tā, cik valodas izglītības darbā tiek izmantotas

Priekšlikumi

- Palielināt valsts uzraudzību mazākumtautību izglītības iestādēs par valsts valodas lietojumu, izglītības procesa kvalitāti.
- Ņemot vērā to, ka 50 % bērni vērtē savas zināšanas kā labas, sekmēt vai noteikt normatīvajos aktos, ka vidējā izglītība skolēniem, kuri konkrētu laika posmu ir mācījušies Latvijas izglītības sistēmā, ir tikai valsts valodā (izņēmums pret tiem, kuri ir tikko iebrukuši Latvijā un nepazīna valsts valodu). Tas saskan ar Izglītības likuma 9.panta un Pārejas noteikumu 9.punkta 3.apakšpunkta mērķi.
- Nepieciešami valsts valodas kursi skolotājiem latviešu valodas lietojuma uzlabošanai.
- Atbilstoši Izglītības likuma 50.panta 3.punktam par skolotāju nedrīkst strādāt persona, kura nepazīna valsts valodu (izņēmums ārvalstu viesskolotāji)

Paldies!